

İKV BİLGİ NOTU

İKLİM ADALETİNE YÖNELİK YENİ ADIMLARLA COP27

N. Melis Bostanoğlu, İKV Uzmanı

Dünyanın içinde bulunduğu son sekiz yıl, artan sera gazı emisyonları ve sıcaklıklar nedeniyle bu zamana kadarki en sıcak sekiz yıl olarak kayda geçti. Dünya Meteoroloji Örgütü'ne göre, 2022 yılı ortalama küresel sıcaklıklar sanayi öncesi döneme kıyasla yaklaşık 1,15°C artış göstermişken, 2022 yılı en sıcak beşinci veya altıncı yıl olarak tarihe geçti. 2022, en sıcak yıl olmasa da tüm dünyada yaşanan aşırı sıcaklıklar, kuraklık ve seller milyonlarca insanın hayatını olumsuz etkilerken, milyarlarca dolarlık hasarlara neden oldu.¹

İklim değişikliğinin etkilerini bu denli artırdığı günümüzde, daha güçlü iklim politikalarının ortaya koyulması ve uygulanması çok büyük bir önem arz ediyor. Enerji krizinin küresel gündemin en zirvesinde yer aldığı ve başta iklim ve ekonomi politikalarını fazlasıyla etkilediği bir zamanda iklim politikalarının güçlendirilmesi konusunun daha fazla gündeme getirilmesi gerekiyor. Daha güçlü iklim politikalarının küresel çapta tartışılabilmesi en önemli platform da her sene olduğu gibi bu sene de BM tarafından gerçekleştirilen Taraflar Konferansı (*Conference of the Parties – COP*) olarak görülüyor. Bu sene Mısır'ın Şarm El Şeyh şehrinde ev sahipliği yaptığı 27'nci Taraflar Konferansı (COP27), kayıp ve zarar mekanizmasının tesis edilmesi, kömür kullanımının durdurulması gibi COP26'da mutabık kalınamayan bazı konuların tartışılması için önemli bir platform olarak görülmekteydi. Ancak, COP27, inişleri ve çıkışlarıyla hem bazı konuların çözümüne vesile oldu hem de hayal kırıklığı yaratmaktan kaçınmadı.

COP27'de Hayal Kırıklığı Yaratan Gelişmeler

COP27 henüz başlamadan konferansa Mısır'ın ev sahipliği yaratacağı duyurusu, anti-demokratik görülen Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el Sisi'nin sivil topluma yönelik tavrından dolayı eleştiri yağmurlarına tutulmuştu. Nitekim, COP27'ye katılmak isteyen kimi sivil toplum temsilcilerinin kabul edilmemesi, bazı katılımcıların Mısır hükümetinin COP27 mobil uygulaması aracılığıyla kendilerini gözetlediğini iddia etmesi ve hatta kimi protestocuların tutuklanması gibi gelişmeler, eleştirilerin pek de yersiz olmadığını gösterdi. Tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen COP27, en az 35 bin delegeye ev sahipliği yaparak en fazla katılımın gerçekleştirildiği COP'lardan biri oldu. Ancak, COP27'nin Küresel Liderler Zirvesi'ne Çin, Hindistan ve Rusya gibi önemli oranda sera gazı emisyonuna neden olan ülkelerin liderlerinin zirveye katılmaması, büyük bir hayal kırıklığı yarattı.

Kayıp ve Zarar Mekanizmasına Yeşil Işık

31 Ekim-12 Kasım 2021 tarihlerinde Birleşik Krallık'ın Glasgow şehrinde gerçekleştirilen 26'ncı Taraflar Konferansı'nda (26th *Conference of the Parties – COP26*) daha önce çözülmesi mümkün olmayan bazı sorunlar çözüme ulaşmıştı. COP26'da Paris Kural Kitabı'nın altı yılın ardından sonuçlandırılmasıyla, Paris Anlaşması tamamen işlevsel hâle getirildi. Ancak, iklim finansmanı, kayıp ve zarar mekanizması ve kömürün sonlandırılması konularında hayal

¹ Dünya Meteoroloji Örgütü, More bad news for the planet: greenhouse gas levels hit new highs, 26.10.2022, <https://public.wmo.int/en/media/press-release/more-bad-news-planet-greenhouse-gas-levels-hit-new-highs>

kırıklığına neden olan bazı gelişmeler de yaşandı. Çözümüne ulaştırılamayan bu konular, COP27 gündeminin başında yer aldı.

COP26'da çözüme ulaştırılamayan konulardan en fazla dile getirileni, kayıp ve zarar mekanizması, COP27 gündeminin de en tartışmalı konularından biri oldu. İklimle bağlı afetlerin neden olduğu zararlar ve kayıpların her sene arttığı ve bunlardan başta en az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin etkilendiği düşünülürken, bu ülkelerin yoğun talebi üzerine COP27 gündeminin en tepesine kayıp ve zarar mekanizması oturdu. Gelişmiş ülkeler, başta kayıp ve zarar mekanizmasının yürürlüğe girmesine sıcak gözle bakmasalar da iklimle ilgili kayıp ve zararlarının karşılanması konusunda destek sağlamaya karşı çıkmadı. Hem AB hem de ABD, kayıp ve zarar finansmanının kurulacak ayrı bir fon ile değil, var olan mekanizmalar sayesinde sağlanması gerektiğini belirtirken Almanya, Belçika, Danimarka ve İskoçya kayıp ve zararların ele alınması için sembolik miktarda finansman sağlama taahhüdünde bulundu. Gelişmekte olan ülkelerin kayıp ve zarar mekanizmasının tesis edilmesi konusunda yaptıkları yoğun lobicilik faaliyetleri sonucunda AB, "Çin gibi daha iyi durumdaki gelişmekte olan ülkelerin de katkı sağlaması" ve "2025 yılına kadar emisyonların düşüş eğilimine getirilmesi konusunda yapılacak taahhütler" koşullarıyla bu fonun tesis edilmesine ışık yaktı.² Ancak, günlerce süren yoğun müzakereler sonucunda, COP27'nin ardından yayımlanan sonuç bildirisinde bu koşul yer almadı. Buna göre, 2023 yılında Dubai'de gerçekleştirilecek COP28'de bu fonun kullanıma hazır hâle getirilmesi için gerekli düzenlemelerin ve fon kapsamında kullanılacak meblağın tartışılması bekleniyor.³

Enerji İkilemi Devam Ediyor

COP27 sonuç bildirisinin içeriğinde en fazla hayal kırıklığı yaratan konu yine fosil yakıtlar oldu. Hatırlanacak olursa, geçen sene COP26 İklim Paktı'nda yer alan "azaltılmamış kömür enerjisinin ve fosil yakıtlara yönelik verimsiz sübvansiyonların aşamalı olarak durdurulması" hükmünün kömür ile alakalı kısmının son dakikada Çin ve Hindistan tarafından "azaltılmamış kömür enerjisinin aşamalı olarak azaltılması" olarak değiştirilmesi büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştı. Geçen sene COP26 İklim Paktı'nda olduğu gibi COP27 sonuç bildirisinde de "kömürün aşamalı olarak azaltılması" hükmüne yer verildi. Bununla birlikte AB'nin de desteğiyle Hindistan, "tüm fosil yakıtların aşamalı olarak azaltılması" çağrısında bulursa da ekonomisi petrol ve gazla bağlı olan Suudi Arabistan ve yeni doğal kaynaklar keşfeden Afrika Birliği üye ülkeleri bu çağrıya karşı çıktı. Bu nedenle, fosil yakıtların aşamalı olarak azaltılması sonuç bildirisinde yer alamadı.⁴

Diğer yandan, 2015 yılından bu yana ilk defa yenilenebilir enerji, bir COP sonuç bildirisinde yer aldı. Bildirgenin "Enerji" başlığı altında, küresel sera gazı emisyonlarında acil, derin, hızlı ve sürdürülebilir azaltımın sağlanması açısından düşük karbonlu ve yenilenebilir enerjinin

² Simon F., COP27: EU makes 'final offer' on climate disaster compensation fund, Euractiv, 18.11.2022, <https://www.euractiv.com/section/climate-environment/news/cop27-eu-makes-final-offer-on-climate-disaster-compensation-fund/>

³ UNFCCC, "Loss and Damage" Fund for Vulnerable Countries, 20.11.2022, <https://unfccc.int/news/cop27-reaches-breakthrough-agreement-on-new-loss-and-damage-fund-for-vulnerable-countries>

⁴ Euractiv, EU backs COP27 call to phase down all fossil fuels, 16.11.2022, <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/eu-backs-cop27-call-to-phase-down-all-fossil-fuels/>

önemine dikkat çekiliyor. “Finansman” başlığı altında 2030 yılına kadar her yıl yenilenebilir enerjiye yönelik 4 trilyon dolar yatırım yapılması gerektiği belirtiliyor.

COP27 Azaltım Politikalarında Sınıfta Kaldı

COP27, Paris Anlaşması'nın 1,5°C hedefini ayakta tutmaya devam etmiş olsa da, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması konusunda önemli bir gelişme kaydedilemedi. Bu konudaki tek gelişme, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması hedeflerinin artırılmasını ve bu hedeflerin hızla uygulamaya geçirilmesini amaçlayan Azaltım Çalışma Programı'nın (*Mitigation Work Programme*) kabul edilmesi oldu. “Azaltılmamış kömür enerjisinin aşamalı olarak azaltılması” ve “verimsiz fosil yakıt sübvansiyonlarının aşamalı olarak azaltılması” hükümleri, geçen seneden bu yana hiç değişmeden COP27 sonuç bildirisinde yer aldı. Diğer yandan, bu hükümlere rağmen küresel çapta en fazla sera gazı emisyonlarına neden olan Çin'in kömür projelerine devam etme kararı, hayal kırıklığı yaratan bir diğer gelişme oldu.

Türkiye'nin Yeni Ulusal Katkı Beyanı Yetersiz

Paris Anlaşması'nı onaylamayan tek OECD ve G20 ülkesi olan ve anlaşmanın Ek-1 listesinden çıkma talebini her yıl COP gündemine taşımaya çalışan Türkiye, en sonunda COP26 öncesinde Anlaşma'yı onaylayarak yeni iklim rejiminin parçası oldu. Türkiye, Paris Anlaşması'na 10 Kasım 2021'de resmen taraf olarak 2053 yılına yönelik net sıfır emisyon hedefini de ortaya koydu. Türkiye ayrıca, 2030 yılı ulusal katkı beyanını (*Nationally Determined Contribution -NDC*) 2053 net sıfır hedefi doğrultusunda COP27 öncesi güncelleyerek BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne (*UN Framework Convention on Climate Change - UNFCCC*) ileteceğini açıkladı. Ancak, Türkiye'nin güncellenmiş ulusal katkı beyanı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum tarafından COP27 Bakanlar Toplantısı'nda duyuruldu. Bakan Kurum, Türkiye'nin daha önce 2030 yılı için %21 olarak açıkladığı artıştan azaltım hedefini %41'e yükselteceğini açıkladı. Buna göre Türkiye, yaklaşık 500 milyon ton emisyon azaltımı yapmış olacakken, en geç 2038 yılına kadar da emisyonları tepe noktasına ulaştıracak.⁵

Türkiye'nin güncellenmiş ulusal katkı beyanı yeterince iddialı olmadığı gerekçesiyle eleştirilerden kaçamadı. Azaltım hedefinin en güncel veriden yola çıkarak hesaplanması gerektiğini söyleyen uzmanlar, emisyonları artış eğiliminde olan Türkiye'nin emisyonlarını azaltmak yerine artırmayı taahhüt ettiğine dikkat çekiyor. 2038 yılında en tepeye çıkacak olan emisyonların 15 yıl içinde sıfıra düşmesinin neredeyse imkânsız olduğu ve Türk ekonomisinin karbonsuzlaştırılmasını daha maliyetli hâle getireceği düşünülüyor.⁶ Ayrıca, kömüre son tarih verilmemesi de eleştirilen bir diğer nokta oldu.

Son olarak Türkiye, 2026 yılında gerçekleştirilmesi beklenen COP31'e ev sahipliği yapmak için adaylığını da ilan etti.

⁵ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, BAKAN KURUM, COP27 ZİRVESİ BAKANLAR OTURUMUNDA KONUŞTU, 15.11.2022, <https://csb.gov.tr/bakan-kurum-cop27-zirvesi-bakanlar-oturumunda-konustu-bakanlik-faaliyetleri-36297>

⁶ Robins A., Uzmanlar, Türkiye'nin COP 27 Zirvesi'nde açıkladığı yeni iklim hedefini nasıl yorumluyor?, 16.11.2022, <https://www.bbc.com/turkce/articles/ceq20288wgl0>

Sonuç

COP'lar, iklim mücadelesini başarıyla gerçekleştirmenin nasıl mümkün kılınacağını tartışmak için en kritik ortamlardan biri olma özelliğini hâlen koruyor. Öyle ki COP27, iklim adaletinin sağlanması konusunda kayıp ve zarar mekanizmasının hayata geçirilmesine ilişkin tarihî bir anlaşmaya ev sahipliği yaptı. Bu durum, Küresel Kuzey ve Güney arasında güveni yeniden inşa etmek için bir başlangıç noktası teşkil ederken, iş birliğinin ne kadar önemli bir güce sahip olduğunu da yeniden gözler önüne serdi. Ancak, özellikle fosil yakıtların aşamalı olarak azaltılması hükmünün fosil yakıt lobilerinin tüm çabalarıyla COP27 sonuç bildirgesinde yer bulamaması, en kritik sorunların hâlen halı altına süpürüldüğünü gösteriyor. Bu durum tedirgin edici, zira verilen ve tasdik edilen en son taahhütler sonucunda dünyayı 2,7°C'lik bir küresel ısınma bekliyor. Küresel ısınmanın bu denli arttığı ve 1,5°C senaryosuna uygun bir dünyanın mevcut olmadığı bir durumda, kayıp ve zararların etkisini ve kapsamını artıracığı da düşünülürse, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasının aslında kayıp ve zarara karşı en kritik önleyici tedbir olduğu görülebiliyor. Ancak, son birkaç yıldır görüleceği gibi, COP'larda yapılan müzakerelerin sonucunda iklim değişikliği ile mücadelede en kritik konular olan iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve fosil yakıtların kullanımının sona erdirilmesine ilişkin süreç sürekli baltalanıyor. COP, iklim değişikliği ile mücadele konusunda çok kritik bir platform olsa da, COP sürecinin reform edilmesi gerekliliği özellikle dile getiriliyor.

30 Kasım-12 Aralık 2023'te gerçekleşmesi beklenen COP28'e Dubai'nin ev sahipliği yapması bekleniyor.